

Aplikace metody Tvorba a užití vztahového rámce

Metodických postupů, které by umožňovaly řešit složité, dlouhodobé, mnohazměrné procesy ve veřejné politice, není mnoho. Zvláště když nedisponujeme souborem kvantifikovatelných exaktních údajů, jejichž prostřednictvím by bylo možné tyto procesy popsat a analyzovat. A disponovat takovými údaji je většinou nemožné nebo možné jen při hrubém zjednodušení pomocí modelování.

Inspirací z přírodních věd jsme dospěli k tvorbě a využití postupu opřené o vymezení a práci se vztahovým rámcem (frame of references).¹

Při použití metody opřené o tvorbu vztahového rámce jsme postupovali v krocích, které se osvědčily už v předchozím užití této metody a lze o nich hovořit jako o obecněji využitelných.

Konkrétně se jednalo o následující postup:

1. Formulování základního věcného východiska, v našem případě pojetí bezdomovectví.
2. Metodika vztahových rámců: možnosti použití, kroky, aplikace (snaha o celek, vědomí o nemožnosti zastupování, z toho priority téměř vše, podmínky pro využití v celku řešení).
3. Prameny z výzkumu a z literatury – jeden ze zdrojů obsahové analýzy (obsahové bloky).
4. Využití práce focus groups (FG) pro nalezení základů obsahu zkoumané problematiky.
5. Analýza záznamů z FG s cílem nalézt indikace, které by mohly sloužit jako jádro vztahového rámce.
6. Posouzení těchto indikací a jejich zařazení podle nezbytných kritérií pro tvorbu vztahového rámce (na základě obsahové a srovnávací analýzy) - 1. kolo vymezení vztahového rámce.
7. Oponentace vnitřní a vnější 1. kola vymezení vztahového rámce.
8. Specifikace indikátorů a jejich charakteristik podle nutných kritérií pro konstrukci výsledného vztahového rámce: vlastní formulace vztahového rámce.
9. Pokus o zobecnění a naznačení navazujících kroků řešení (např. posouzení jinými, pořadí a priority, možnosti redukce a vazeb postupu pro zachování celku).
10. Možnosti obecného využití tohoto metodického postupu.

¹ Pojetí vztahového rámce jsme objasnili v textu zpracovaném už v prvním roce řešení. Zde jenom připomeneme: Samotný tento pojem je v Colinsově slovníku (z roku 2019) vymezen už nejen pro přírodní vědy, nýbrž i obecněji. Konkrétně je chápán mj. jako „soubor základních předpokladů nebo standardů, které určují a postihují chování“. Nebo také (jak je v uvedeném slovníku řečeno „ v americké angličtině“): „soubor myšlenek, faktů nebo okolností, za kterých něco existuje“. Tato pojetí se zásadně neliší od těch, která jsou uváděna v přírodovědném přístupu. Např. „sada kritérií nebo přijatých hodnot, jejichž prostřednictvím lze vytvářet měření či posuzování“ (Machacek A., Jennifer Crowter, Isaac Physics Skills: Developing Mastery of Essential Pre-University Physics . University of Cambridge).

1. K POJETÍ (VYMEZENÍ) BEZDOMOVSTVÍ

FEANTSA² v letech 2005-2007 vypracovala typologii bezdomovství ETHOS, která se stala praktickým nástrojem k porozumění problému na evropské i národní úrovni.

Tabulka 1: Vymezení bezdomovectví podle typologie ETHOS:

Č.	Koncepční kategorie	Fyzická oblast	Právní oblast	Sociální oblast
1.	Bez střechy	Žádné obydlí (střecha)	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
2.	Bez domova	Má místo k bydlení, vhodné k obývání	Žádný právní nárok na užívání prostoru (vlastnictví, užívací právo)	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
3.	Nejisté a nevyhovující bydlení	Má místo k bydlení (nejisté a/nebo nevhodné k obývání)	Žádná jistota užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
4.	Nevyhovující bydlení a sociální izolace v legálně obývaném obydlí	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy
5.	Nevyhovující bydlení (jisté užívací právo)	Nevyhovující bydlení (nezpůsobilé k obývání)	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Má prostor pro sociální vztahy
6.	Nejisté bydlení (vhodné k obývání)	Má místo k bydlení	Žádná jistota užívacího práva ztráta vlastnictví	Má prostor pro sociální vztahy
7.	Sociální izolace v kontextu jistého a vhodného bydlení	Má místo k bydlení	Má právní nárok a/nebo jistotu užívacího práva	Žádný soukromý a bezpečný osobní prostor pro sociální vztahy

Toto vymezení je věcně nezbytné, pro zkoumání řešení návratu lidí bez domova se ale celé nehodí. Prostě proto, že zahrnuje i některé koncepční kategorie, které nejsou spojeny s existencí bez domova. Navíc platí, že pro většinu charakteristik řady kategorií nejsou k dispozici nejen data, ale ani ověřené poznatky o jejich faktickém obsahu ve společnosti České republiky. S největší pravděpodobností bychom při práci se všemi koncepčními kategoriemi podle vymezení ETHOS museli zahrnout vlastně významnou část této společnosti, včetně všech domácností v exekčním řízení (a osob tomto řízení je v ČR v současnosti kolem 800 000), včetně zadlužených, obyvatel sociálně vyloučených obcí a regionů, osob ohrožených v blízké budoucnosti neschopností pořídit si vlastní bydlení (pro nedostupnou cenu bytů v soukromém vlastnictví ani nemožnost získání hypoték na ně, obecně malý počet nabídky takového bydlení a ještě menší nabídky bytů v jiných vlastnických

² FEANTSA – Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci, viz www.feantsa.org.

formách, především obecní a družstevní). Počty zahrnující všechny uvedené osoby a domácnosti by dosáhly zřejmě výše přesahující možná i několik miliónů občanů této země.

Celým tímto vymezením a s ním spojenými počty lidí ohrožených ztrátou či nemožností získat samostatné bydlení se věru nemůžeme zabývat – tato tematika přesahuje jak možnosti řešitelského týmu, tak časové a další podmínky pro řešení tohoto projektu. To ovšem neznamená, že zde naznačený problém neexistuje! Pokud nedojde k promyšlenému systémovému řešení – především spojeným s tím, že bydlení bude chápáno tak, jak je zmíněno v Listině práv a svobod Ústavy ČR, tedy jako lidská potřeba - bude problém možnosti získat bydlení ve společnosti ČR trvale narůstat a může být zásadním zdrojem narušení sociální soudržnosti či dokonce vzniku sociální a politické krize.

Tyto souvislosti se projevují i v našem projektu, i když v něm pracujeme především s první koncepční kategorií a jen z částí druhé a mírně i třetí koncepční kategorií. Jednoduše řečeno zabýváme se problematikou možností a řešením návratu do bydlení pokud jde o osoby, které nemají žádné bydlení ani ubytování, osoby, které mají ubytování (např. v ubytovnách, noclehárnách, azylových domech a dalších sociálních zařízeních určených k ubytování), ale nemají bydlení a o osoby, které jsou aktuálně ohroženy ztrátou bydlení.

Problém bezdomovectví je nejčastěji zkoumán jako statická kategorie: především kolik jich je, jak jsou strukturováni, kde se „jim to stalo“ apod. Poměrně častá jsou zkoumání příběhů jednotlivců. To, co je zásadní v našem přístupu, je proces možností podpory, postupů, spolupráce a komplexního řešení návratu lidí bez domova do bydlení. Nejde tedy o „údržbu daného stavu“, nýbrž o jeho změnu!

To je v mnoha směrech odlišné nastavení pohledu na problematiku bezdomovství proti převažujícím poznáváním i dosavadním řešením.

Jde tudíž o velmi složitý proces změny, v němž se promítají jednak dispozice těch, kterých se to týká, ale především vidění této tematiky těmi, kteří mají na starosti tuto problematiku. V jistém smyslu jde o celkový náhled převažující na tuto skupinu lidí ve společnosti a zcela konkrétně pak o přístupy, možnosti domluvy a spolupráce mezi 13 resorty na celostátní úrovni a samozřejmě s promítnutím do ostatních úrovní – krajské, regionální, obecní. Dokonce se sem promítají i vlivy mezinárodní i globální. To vše nahlíženo stereotypy či podobným viděním míry přijatelnosti návratu bezdomovců do bydlení z hlediska politiků a převažující hodnotové orientace ve společnosti. A také do potřeby koncepčního dlouhodobého řešení, daleko překračující volební období. Včetně samozřejmě formace veřejného mínění, utváření vlivu médií a působení „imagemakerů“.

Z uvedeného vyplývá mj. i to, že i při omezení pojetí lidí bez domova proti mezinárodnímu vymezení v rámci tohoto projektu jde o problematiku velmi komplikovanou a navíc patřící mezi ty otázky života společnosti v ČR, které jsou většinou mimo zájem lídrů. Jednak proto, že nepřinášejí efekt v získávání hlasů voličů i proto, že lidé bez domova chodí k volbám jen výjimečně. A vyjádření podpory těmito lidem vyvolává ve většinové společnosti radikální odmítání a ztrátu volebních preferencí pro tu

politickou sílu, která se k takovému řešení v této zemi přihlásí. I když jde nepochybně o velmi vážný a rostoucí problém.

2. METODIKA VZTAHOVÝCH RÁMCŮ – POUŽITÍ, KROKY, APLIKACE

Metodika tvorby a využití vztahových rámců není využitelná bez hlubšího poznání skutečnosti, kterou se jejím prostřednictvím pokoušíme poznat a řešit. Pro takové hlubší poznání je nutné, aby se řešitelé danou problematikou relativně dlouhou dobu zabývali jednak jako výzkumným tématem, jednak jako tématem konkrétní veřejné politiky, tedy dosud užívanými postupy jejího řešení. Je pro to samozřejmě nezbytné využít relevantní prameny – odbornou literaturu, analýzy a výzkumy, které byly ve zkoumané problematice uskutečněny a svébytné zkoumání zaměřené především na využití znalostí a zkušeností expertů. Je rovněž užitečné, když je možné provést vlastní výzkum dané problematiky, který ve svém vymezení shrnuje dosavadní poznatky a samotným zkoumáním pak ověřuje jejich validitu a reliabilitu.

Vytvoření takových podmínek je zásadní a vyžaduje poměrně značný čas a i řešitelské kapacity. Tato skutečnost je pro výslednou podobu metodiky podstatná a její nerespektování patří k nejčastějším chybám při využití metod opřených o tvorbu vztahového rámce. Lze obecně říci, že tvorba vztahových rámců pro jednotlivé oblasti veřejné politiky by měla být jádrem aplikovaného výzkumu v organizacích a institucích, které připravují podklady pro rozhodování ve veřejné politice. Právě proto, že jde o postup, který umožňuje nahlížet na dané okruhy problémů v celku. Tedy v souvislostech, ve kterých se dané problematiky v praxi objevují a působí. Umožňují tak mj. i to, že jasně ukazují i na souvislosti a vlivy, s nimiž výsledné rozhodnutí o řešení dosud nepracuje.

V rámci tohoto projektu jsme postupovali při práci s přípravou vztahového rámce pro řešení problematiky návratu lidí bez domova do bydlení v následujících krocích:

- Shromáždění a studium pramenů bylo prvním krokem celého řešení.
- Vyústilo ve formulaci expertního šetření z části standardizované (hodnotící tabulka s možností přidělit váhu všem skupinám indikací) a také z nestandardizovaných rozhovorů. Experti byli zástupci relevantních institucí a to ti, kteří se danou problematikou přímo zabývají.³ Výsledky tohoto výzkumu sloužily mj. i jako jeden z důležitých zdrojů pro formulaci obsahových okruhů při zpracovávání výsledků práce focus groups.
- Oslovení experti obdrželi rovněž předem teoretický text: „Humanistický a otevřený přístup jako jediný pramen řešení bezdomovectví“ (L. Prudký, CESES, 2018. Text je rovněž uložen na CESES.) Tento text nebyl samostatně diskutován během práce focus groups, představoval ale

³ Zpráva o tomto výzkumu – viz výsledky práce řešitelského týmu za rok 2018. *(Základní výsledky expertních rozhovorů v rámci projektu TAČR: proces rozhodování při řešení procesu návratu bezdomovců do bydlení)*

důležitý podklad pro pojetí a směr diskusí. Smyslem textu v postupu prací bylo nabídnout expertům variantu obecného přístupu ke zkoumané problematice, jako jedné z použitelných možností pro postupné formulování problémů a částečně i pro tvorbu budoucích indikací. Zároveň text sloužil i jako shrnutí části literatury věnované zkoumané problematice.

- Výsledky expertního šetření přinesly formulaci rozhodujících témat pro strukturaci diskusí v práci celkem 3 focus groups.⁴ Výsledky byly účastníkům focus groups předem rozeslány. To bylo přímým propojením mezi expertními rozhovory a prací focus groups.

První okruh pro strukturu práce focus groups se zabýval vyjádřením k pojetí problematiky, tedy jak jí účastníci rozumějí, co s ní spojují jako základní témata a otázky a konečně jaká jsou obecná témata pro její řešení. Další okruh byl také v návaznosti na expertní rozhovory a představoval jejich specifikaci, prohloubení a doplnění. Zvláštní pozornost byla věnována metodologii řešení daného tématu jako zdroje pro postupné naplňování centrálního zaměření projektu. Konečně třetí téma nabízelo možnost shrnutí základních zkušeností z dosavadních postupů realizace, včetně formulace rozhodujícího pořadí kroků při řešení zkoumané problematiky.

- Mezi účastníky byli především odborníci reprezentující různé rozhodovací / řídicí úrovně (Úřad vlády a MPSV, kraje, vedení měst), zástupci neziskových organizací (od vedoucích a metodiků, až po terénní pracovníky) a pracovníci výzkumu. Celkem jsme oslovili cca 40 potenciálních účastníků, část oslovených odborníků se - především z důvodů pracovní zaneprázdněnosti – omluvila. Diskuse se konaly ve třech městech (Praha, Brno a Ostrava). Tento výběr měl opodstatnění jak z hlediska věcného tak logistického. Všechna tři města (eventuálně blízké oblasti) patří k těm, kde se problematika návratu osob bez domova do bydlení řeší bez toho, že by čekali na legislativní podporu takového úsilí a zároveň jsou relativně dobře dostupná. Pro obecné využití je užitečné připomenout, že – když je to možné – je dobré počet focus groups i rozšířit a to především na obce s menšími počty obyvatel, kde je zkoumaná problematika v lokálně určenějších souvislostech a vztazích často odlišných od velkých měst.
- Všechny diskuse byly se souhlasem účastníků nahrány a přepsány do textové podoby. Nahrávky jsou k dispozici na pracovišti CESES. Byly základem pro další zpracování.

⁴ Zprávy o výsledcích práce focus groups – viz přílohy ke zprávě o činnosti řešitelského týmu za rok 2018.

3. ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ Z FOCUS GROUPS DO PODOBY INDIKÁTORŮ

Využití práce focus groups pro nalezení základů obsahu zkoumané problematiky. V této části textu podáme výklad kroků realizace uvedenými v úvodní části tohoto textu pod čísly 5 až 8.

Konkrétně:

5. Analýza záznamů z FG s cílem nalézt indikace, které by mohly sloužit jako jádro vztahového rámce.
6. Posouzení těchto indikací a jejich zařazení podle nezbytných kritérií pro tvorbu vztahového rámce (na základě obsahové a srovnávací analýzy) - 1. kolo vymezení vztahového rámce.
7. Oponentace vnitřní a vnější 1. kola vymezení vztahového rámce.
8. Specifikace indikátorů a jejich charakteristik podle nutných kritérií pro konstrukci výsledného vztahového rámce: vlastní formulace vztahového rámce.

Základním metodickým postupem při tom byla obsahová analýza. Pro její zakotvení byly využity výsledky expertního výzkumu. Stěžejní váhu tu měly oblasti, které se v tomto výzkumu ukázaly jako relevantní pro obecnější pokrytí problematiky řešení návratu lidí bez domova do bydlení.

Každé skupině byla předložena tři témata: **1. téma: O co jde při řešení problematiky návratu lidí bez domova do bydlení;** **2. téma: Jaké postupy se osvědčily/neosvědčily při naplňování dané problematiky;** **3. téma: Indikátory toho, co je potřeba realizovat nejdříve.**

První i druhé téma přinesly výrazně více diferencované výroky než vyjádření ke třetímu tématu. Jednak to vyplynulo z diferencovaných zkušeností účastníků focus groups, dále z odlišností v náhledu na zkoumanou problematiku vyplývající z institucionálních diferencí v zařazení účastníků focus groups a konečně i z formulace témat – třetí téma bylo vlastně užší než témata předchozí.

Z uvedeného vyplynulo, že pro první dvě témata bylo využito jemnější vymezení obsahových skupin a pro třetí téma naopak byly indikace seskupovány do větších dílčích pohledů.

Konkrétní obsahová rozdělení byla u jednotlivých témat následující:

Obsahové bloky 1. tématu: A. Nedostatky expertního vědění a analýz; B. Hodnota „zásluhovosti“ a legitimacy: zásluhovost jako klíčová charakteristika současné situace; C. Definice cílového i prostřednictvím komunikace (včetně jeho komunikace navenek); D. Tvorba strategických i jiných rozhodnutí v současnosti; E. Legislativní rámec jako základ (současná versus budoucí podoba); F. Vertikální i horizontální nesoulad (roztříštěnost, nekomunikace, kompetence...)

Obsahové bloky 2. tématu: A. Možnosti pro bydlení; B. Příprava bydlení; C. Uskutečnění bydlení; D. Podpora při bydlení; E. Ukončení bydlení; F. Všeobecné vlivy další.

Obsahové bloky 3. tématu: A = podmínky pro realizaci; B = postupy realizace; C = postupy pro pomoc při zabydlování se lidí bez domova do bydlení.

Toto obsahové členění vzniklo na základě prvního seznámení s přepsanými záznamy diskusí a vystoupení účastníků focus groups ještě bez hledání indikátorů.

Pak následovala dlouhá a několikrát opakovaná analýza záznamů průběhu focus groups, která vedla k nalézání indikátorů použitelných pro další analýzu za pomoci metody tvorby a užití focus groups. Hledali jsme výroky, které byly v diskusích jasně formulovány a objevily se třeba i vícekrát během diskusí na jednotlivá témata.

K obsahové analýze tak přistoupila už v této fázi prací také analýza srovnávací. Spočívala v porovnávání poznatků z jednotlivých focus groups a obsahových bloků s cílem zachytit pokud možno všechny výroky, které se v diskusích vyskytly. Navíc je formulovat do podoby indikací, tedy výroků, které mohou být vymezeny způsobem pokud možno co nejvíce vzájemně podobným či alespoň kompatibilním navzájem. Také šlo o vyloučení multiplicit. Ne však vždy, protože někdy tytéž či podobné formulace se v souvislosti jednotlivých bloků ukázaly v odlišných souvislostech a bylo nutné je zachovat, i když se objevily i vícekrát.

Tento proces hledání a formulace indikátorů byl několikrát opakován a to různými odborníky. Proběhla několikrát vnitřní oponentace a také byly indikátory posouzeny dvojí oponentací nezávislými odborníky z praxe. Znamenalo to uskutečnit několik kol analýz, vždy s kritickým přístupem získaným v předchozích kolech.

Celkem jsme dospěli k vymezení 227 výroků, které mají podobu indikátorů. A i tak současně platí, že i když jsme se snažili o úplnost a přesnost, se v diskusích na těchto skupinách objevila i témata, která jsme nezachytili, nebo jsme je „nepřečetli“ správně.

Další krok byl ještě komplikovanější. Spočíval v aplikaci kritérií, jejichž naplnění je nezbytné pro tvorbu vztahových rámců.

První charakteristika je spojená s obsahovým vymezením bloků, do něhož v jednotlivých tématech dané indikátory spadají. Druhá pak s tím, do jaké míry je daný indikátor jednoznačný, či složitější a konečně vysoce složitý. Posouzení míry agregace, kterou indikátory vyjadřují je pro specifikaci jejich pojetí a užití podstatné. Obě tato hlediska se týkají indikací ve vztahu k obecnému vymezení zkoumané problematiky. Tady jsme bohatě využívali všechny dosavadní zkušenosti i výsledky předchozích kroků analýzy. A samozřejmě také výsledky obou druhů oponentací.

Další charakteristiky indikací jsme vztahovali k jejich místu a možnostem využití při řešení tohoto projektu. Pokud jde o stanovení priorit, došlo nutně k paradoxní situaci, že totiž většina indikátorů byla oceněna jako prvořadě prioritní. Je to logické, pokud jsme chtěli zdůraznit, že řešení problematiky návratu lidí bez domova do bydlení je nutné chápat a realizovat jako celistvý proces. Většina indikací je tudíž nutně prioritní – jejich vynechání či nerespektování by znamenalo narušení právě nezbytné celistvosti a tudíž by v sobě neslo stigma ohrožení výsledného řešení. To ovšem mj.

znamená i skutečnost, že v dalším řešení se budeme muset zabývat další analýzou pořadí naplňování indikátorů tak, aby mohl vzniknout využitelný metodický postup.

Také u hledisek spojených s redukcemi možností zpracování a naplnění indikátorů jsme vycházeli z možností řešitelského týmu. Jak pokud jde o redukce z hlediska dostupnosti nutných informací v daném čase a prostoru určeném ohraničeními řešeného projektu, tak pokud jde o omezení vycházející z kapacit řešitelského týmu a jeho spolupracovníků.

Konečně poslední posouzení vyjadřovalo shrnující pohled na jednotlivé indikátory z hlediska nezbytnosti jejich užití v rámci projektu. Toto členění je možným základem pro další budoucí specifikace. Vznikalo stejně jako předchozí charakteristiky, tedy prostřednictvím diskusí a zapojení vnitřních i vnějších oponentů do řešení.

Konkrétní struktura indikací (kritéria a kódy pro jejich označení) použitá v tomto zkoumání vyplynula do následující podoby:

Obsahové určení: specifikace indikací u každého tématu zvlášť (viz přechodí text)

Míra agregace: I. Jednoznačná; II. Složitější; III. Vysoce složitá.

Míra priority: a. Prioritní; b. Spíše prioritní; c. Vedlejší

Redukce informacemi: I. informačně dostupné; II. Informačně méně dostupné; III. Informačně vlastně nedostupné.

Redukce kapacitami: X. Zvládnutelné; XX. méně zvládnutelné; XXX nezvládnutelné.

Výsledné určení: Y. musí být; YY. mělo by být; YYY. nemusí být.

4. Výsledky

4.1. Základní schematické výsledky focus groups k problematice pojetí návratu lidí bez domova do bydlení

V následujících tabulkách uvádíme přehled všech indikátorů vzešlých z focus groups uskutečněných v roce 2018. Včetně jejich posouzení podle hledisek, která vycházejí z užití metodiky tvorby referenčních rámců.

1. téma: o co jde při řešení problematiky návratu lidí bez domova do bydlení

Obsah tématu: A. Nedostatky expertního vědění a analýz; B. Hodnota „zásluhovosti“ a legitimacy: zásluhovost jako klíčová charakteristika současného; C. Definice cílového i prostřednictvím komunikace (včetně jeho komunikace navenek); D. Tvorba strategických i jiných rozhodnutí v současnosti; E. Legislativní rámec jako základ (současná versus budoucí podoba); F. Vertikální i horizontální nesoulad (roztříštěnost, nekomunikace, kompetence...)

Indikátory pro 1. Téma (FG 2018)	obsah	Míra agregace	Míra priority	Redukce informacemi	Redukce kapacitami	Výsledné určení
1. Nedostupnost základních analýz a dat o lidech bez domova (I proto, že dochází k poměrně velkým změnám v čase)	A, F	III	a.	III.	XX	Y
2. Potřeba expertního vědění	A, F	II	a.	II.	XX	Y
3. Potřeba opírat se o data – hlavně o ekonomické (ne)výhodnosti dílčích rozhodnutí	A	III	a.	II.	XX	Y
4. Dostatek zahraniční expertízy, ale bez uvedení do praxe, s vysvětlením -ze strany politických reprezentací různé úrovně - o jejich nevhodnosti pro českou situaci	A, B	II	b.	II.	XX	YY
5. Chybějící kvantitativní (ekonomická) i kvalitativní analýza dopadů	A, F	II	a.	III.	XXX	Y
6. Větší vliv expertních analýz na centrální úroveň	A, B	II	a.	II.	XX	Y
7. Otázka legitimacy daného problému a společenského klimatu	B, F	III	a.	II.	XXX	Y
8. Odlišné vnímání (kritéria) zásluhovosti (např. kraj versus přímí poskytovatelé)	B, E	III	a.	III.	XX	Y
9. Odlišná vidění šancí („Jak to, že se ten byt někomu dá, když já na to musím těžce splácet hypotéku?“) a vidění „zásluhovost i“ v sociálních službách	B, E	II	a.	II	XX	Y
10. Legitimita sociálních služeb je NOVÁ versus dlouhá tradice zdravotních služeb (u nich „nezásluhovost“ jako samozřejmost)	B, E	II	a.	II	XX	Y
11. Zásluhovost ve vztahu ke kompetencím klienta	B, F	III	a.	III	XX	Y
12. Proti udržování principu zásluhovosti, který jde dokonce i ze stran s křesťanskými základy	B, E	II	a.	II	XX	Y
13. Podpora domluv na společném cíli ovlivňuje spolupráci a koordinaci	C, E, F	III	a.	III	XXX	Y
14. Data versus ideologie jako odlišná východiska pro diskusi	C, E	III	a.	II	XX	Y
15. Sociální služby bezdomovců neřeší, ale udržují: nevhodně nastavený zákon o sociálních službách, který nedává možnost dávat klientovy služby, které potřebuje	C, B	III	a.	II	XX	Y
16. Příklady pozitivní deviace na konkrétních místech (např. Housing first jako ukončování bezdomovství spoluprací s osvětlenou reprezentací)	C, E	II	a.	II	XX	Y
17. Nejde o problém bezdomovců, ale celé společnosti, tak začněme o tom takhle mluvit, medializovat to i řešit to	C, D	III	a.	II	XX	Y
18. Téma ukončování bezdomovectví a ne omezování bezdomovectví	C, D	III	a.	II	XX	Y
19. Chybí nastavení východisek i času řešení a uvolnění možností pro spolupráci	C, E	II	a.	I	X	Y
20. Ne odstranění bezdomovství, ale aby nikdo nemusel spát na ulici + dostatek nabídek, možností a kapacit.	C, D, E	III	a.	II	XX	Y

21. Sociální bydlení= jeden ze tří hlavních pilířů k udržení sociálního smíru (+ sociální zabezpečení a sociální práce)	D	III	a.	I	X	Y
22. Ne management bezdomovství, ale ukončování bezdomovství	C, D	III	a.	II	XX	Y
23. Ne shoda náhod, ale predispozice – to znamená potřeba dlouhodobé podpory (jen bydlení nestačí)	C, D	III	a.	III	XX	Y
24. Připustit si, že část klientů bude nějakou podporu potřebovat stále	C, D	II	a.	II	XX	Y
25. Strategické rozhodnutí proti současné společenské poptávce	D	III	a.	III	XXX	Y
26. K významné změně v dohledné době zřejmě nedojde	C, D	I	b.	I	X	YY
27. Současná politická reprezentace je omezením možností, že se situace zlepší na centrální úrovni, protože je velký vliv na politická rozhodování ve vztahu k volebnímu období a závislosti politiků na jejich znovuzvolení	C, D, E	I	a.	I	X	Y
28. Významná role osvědčených obcí	C,D,E	III	a.	II	XX	Y
29. Zvolit jinou strategii: akcentovat finanční dostupnost bydlení pro mladé rodiny a rodiny, které nemají dostatečně vysoké příjmy nebo rodiny, u kterých ty náklady na bydlení jsou příliš vysoké s ohledem na jejich příjmy. V podstatě strategie, že toto má nahradit příspěvek na bydlení a hotovo, dál se to nebude řešit	D, C	III	a.	II	XX	Y
30. Krize v důsledku zákona o hmotné nouzi, s níž se obce a města vypořádávají	C, E	II	a.	II	XX	Y
31. Nedodržování zákonných postupů ze strany soukromých pronajímatelů (neoprávněné výpovědi) a zároveň bez podpory by to ohrožený člověk nevěděl, že je to neoprávněné	B, C, D	II	a.	II	XX	Y
32. Nedodržování práva a netrestání tohoto nedodržování ze strany institucí	C, D, E, F	III	b.	III	XXX	YY
33. Chybějící zákonné prostředí, které by vymezovalo role některých aktérů (zodpovědnost za rozhodnutí, včetně finanční, aby např. stát neplatil to, co způsobí obce)	C, D, E, F	III	b.	III	XXX	YY
34. Chybí zásadní politické rozhodnutí, které by se projevilo v legislativě - (zákon o sociálním bydlení) a (chybějící) politická vůle	D, C, E, F	III	a.	II	XX	Y
35. Nezbytnost propojení služeb a bydlení (sociální práce při bydlení není legislativně ukotvena)	C, B	III	a.	II	XX	Y
36. (Ne)sdílení dat	D, C, E	III	a.	II	XX	Y
37. Otázka spolupráce a komunikace a vedení (formálního a neformálního) ve vztahu k různým aktérům (rezorty, samospráva, NNO)	E, D	III	a.	II	XX	Y
38. Rapid re-housing v Brně: problém v dohodě s úřadem práce a námi – jiné cíle: UP- snížit administrativní náklady, (rychle na účtu pronajímatele) – vzniká provozní dluh a ohrožení těch, co se projektu účastní	E, C	II	a.	I	X	Y

39. Resortizmus	E, D, C	III	a.	II	XX	Y
40. Hierarchický model řízení (hlavně úroveň státu)	D, E, C	III	a.	I	X	Y
41. Má smysl pozorovat, podporovat i analyzovat lokální aktivity a postupně jejich zkušenosti přenášet na centrální rozhodovací úroveň, (i když to samo o osobě je složité) a v budoucnu i do legislativy	C, E	II	a.	II	XX	Y
42. Vztah mezi pasivním „Příjemcem“ a sociální prací: už to samo pojmenování implikuje pasivitu, že se pro něj vše zajistí - versus partnerský přístup! Kde se předpokládá oboustranná aktivita, motivace, apod.	C, B, F	III	a.	II	XX	Y
43. Nejednotnost a nekonceptnost všech projektů výzev, bez návazností	C, D, E	III	a.	I	X	Y
44. Nejednotnost sociálních služeb ve smyslu poskytovatelů (na obci, kraji, úřadu práce, z ministerské úrovně) = vede to až ke konkurenci	C, D, E	II	a.	II	XX	Y
45. Nastavení leadershipu(osoba i instituce) a jeho autorita	C, F	II	b.	I	X	YY
46. Přítomnost krajské úrovně, která se často z tohoto procesu vylučuje, protože nemá žádné byty, ale zároveň je tvůrcem sociální politiky	E	II	a.	II	XX	Y
47. Poptávka po službách ze strany jiných poskytovatelů služeb (města), které je vyřešit neuměly, nejde o klienta ale o město	E, D	II	b.	III	XXX	YY
48. Situace v Brně Rapid re-housing: Nesoulad mezi normativy úřadu práce na dávky versus reálné náklady na počátku bydlení	C, D, E	II	a.	II	XX	Y
49. Nutnost (elektronického) sdílení důležitých informací v reálném čase mezi bydlicími, podporovateli a úřadem práce, městem (souhlas s předáváním informací)	C, D, E	III	b.	III	XXX	YY
50. Dobrá zkušenost/nový kontext pro radní, zastupitele: se za těch několik let dozvěděli, že zaměstnání není to hlavní, že předluženost je opravdu problém, když se díky práci sníží sociální dávky a přitom příjem jim sebere exekutor	C, D, E	II	a.	II	XX	Y
51. Napětí mezi veřejnou správou a lidmi, kteří reálně řeší/starají se o lidi bez domova....	E, D	III	a.	III	XX	Y
52. Práce s prevencí bezdomovství	E, C, F	III	a.	II	XXX	Y
53. Stojí to na jednotlivcích nebo dílčích skupinách	F, E, C, D	III	a.	III	XXX	Y
54. Volby jako možnost/příležitost přelití zkušeností s housing first jinam (do jiných míst)	C, D, F	II	a.	II	XX	Y
55. Sociální pracovník= jako „technik“	B, C, F	II	a.	II	XX	Y
56. Rozdíly mezi malými obcemi, kde každý úbytek obyvatel bolí (i finančně) versus velká města, která to ani nepoznají (Ostrava) + větší anonymita i větší možnost služeb včetně zaměstnání	E, C, D	II	a.	II	XX	Y
57. Velká role velkých vlastníků bytů v jedné lokalitě (město byty nemá)	B, F	II	a.	I	X	Y

58. Kvalitních sociálních pracovníků je málo	F	I	a.	I	X	Y
59. Rozprodáný bytový fond	D, C, F	II	a.	II	XX	Y
60. Hodně údajů mají poskytovatelé služeb, ale jsou rozptýlené vs. centrální databáze (ne)výhody, rizika zneužití	E, D	III	a.	II	XX	Y
61. Málo systémová a politická rovina a naopak hodně toho vztahu sociální pracovník a klient	D, B, E	II	a.	II	XX	Y
62. Náklady na transformaci sociálních služeb (včetně přípravy zaměstnanců, příklady ze zahraničí: je to relativně drahé)	F	II	b.	II	XX	YY
63. Sociální služby soutěží o klienty! I tím, že za ně něco udělají, aby to vypadalo, že svoji roli splnili dobře= zneschopňování klientů	F, C, B	III	a.	III	XXX	Y
64. Sociální služby neslouží klientovi, ale systému (stáváme se jeho služkou)	D, B, F	II	a.	II	XX	Y

2. téma: Jaké postupy se osvědčily/neosvědčily při naplňování dané problematiky

V této fázi jsme se zaměřili na indikátory, jež lze v dané fázi řešení vztáhnout – prostřednictvím reflexe návratu osob bez domova do bydlení – k hlavnímu tématu celého projektu, tedy k hledání metodických postupů a nástrojů pro řešení rozsáhlých rozhodovacích úloh ve veřejné správě. Na druhé straně platí, že ani tyto zdůrazněné obecnější metodické indikace nemohou fungovat bez indikací ostatních. Obsahové členění: A. Možnosti pro bydlení; B. Příprava bydlení; C. Uskutečnění bydlení; D. Podpora při bydlení; E. Ukončení bydlení; F. Všeobecné vlivy další.

PČ.	Název indikátoru	Obsah. Členění	Míra agregace	Míra priority	Redukce dostupností dat	Redukce kapacitami	Výsledné určení
1.	Diferencovat podle obcí	A, F	I	a	I	XX	Y
2.	Diferencovat podle vlastníků bytů	A	I	b	II	XX	YY
3.	Diference obce podle ochoty a pochopení	A, F	III	a	III	XX	YY
4.	Dávat příklady dobré praxe	A, F	III	a	I	X	Y
5.	Vycházet z projektů	A, B	I	a	II	XX	YY
6.	Spojovat radní a útvary v samosprávě	A, B, F	II	b	III	XXX	YYY
7.	Objasňovat předsudky o nákladech	A, B, F	II	b	II	XX	YY
8.	Zajistit korektní propočty nákladů na vstup do bydlení	A, B, F	II	a	II	XXX	YYY
9.	Zajistit korektní propočty nákladů na sociální služby bez bydlení	A, B, F	II	a	II	XXX	YYY
10.	Kapitálové zdroje nejen pro byty, ale i pro sociální a další služby	B	III	a	II	XX	YY
11.	Založit setkávání zainteresovaných pro domluvy a spolupráce	A, B, F	II	a	II	X	Y
12.	Hledat možnosti bytového fondu	A, F	I	a	II	XX	YY
13.	Zmenšovat omezení sociální práce	A, F	I	b	II	XX	YY
14.	Využít metodiky obcí, které je vytvořily	B, F	II	a	I	X	Y
15.	Podporovat vznik zákona o sociálním bydlení	A, B, F	III	a	II	XX	YY
16.	Hledat obce, které chtějí téma řešit a nehledají omezení	A, B, F	III	a	II	XX	Y
17.	Zlepšit přípravu sociálních pracovníků na více rolí	B, C, D, E	II	b	II	XXX	YYY
18.	Pracovat s potenciálními bezdomovci v bytech	B, F	I	a	II	XX	YY
19.	Pracovat s bezdomovci po 3 – 5 měsíců před možností získání bytu	B	I	a	II	XX	YY
20.	Více připravovat klienty na bydlení a podmínky	B, F	II	a	II	XX	YY
21.	Učit bezdomovce samostatnosti	B, F	III	a	II	XX	YY
22.	Usilovat o partnerský vztah mezi soc.prac. a klienty	B, C, D, F	II	a	II	XX	YY
23.	Podněcovat a rozvíjet odpovědnost klientů	B, D, F	III	a	II	XX	YY
24.	Zkvalitnit přípravu obcí na volbu objektů, míst a postupů	B, F	II	b	II	XX	YY
25.	Byty předávat spíše organizacím a ne explicitě bezdomovcům	B, C, F	I	b	II	X	Y
26.	Postupy založit na opakování a vytrvalosti	F	III	b	III	XX	Y
27.	Při přípravě projektů spolupracovat s odborníky i ze zahraničí	B, F	II	a	I	X	Y

28.	Zpracovat ucelený výzkum „jak na to“	F	III	a	III	XXX	YYY
29.	Spolupracovat s médii po celou dobu	F	I	a	II	XX	YY
30.	Rovnováha mezi romskými a jinými rodinami při předělování bytů	B, C	I	b	II	XX	Y
31.	Vybírat rodiny, jednotlivce až pak	B, C	I	b	I	X	Y
32.	V každé ORP dělat svéráznou kampaň do veřejnosti	B, F	III	a	III	XXX	YY
33.	Zlepšit pomoc Úřadů práce k tematice	F	II	a	II	XX	YY
34.	Společné programy s postupy chráněného bydlení	B, C, D, E	I	b	II	XX	Y
35.	Východiskem potřeba a rovnost, ne zásluhovost	B, F	III	a	II	X	Y
36.	Mezi vlastníkem a uživatelem je vhodné, aby byla nezisková organizace	B, C, F	I	b	I	X	Y
37.	Neziskové org. mohou sdružovat služby lépe	B, C, D, F	II	b	I	X	Y
38.	Neziskové org. mohou působit i jako garanti vlastníkům i klientům	B, C, D, F	II	b	I	X	Y
39.	Prostupné bydlení méně: často glorifikuje zásluhový princip	B, C	I	b	II	XX	Y
40.	Housing First se osvědčil lépe	B, C, D	I	a	I	X	Y
41.	Pevný a co nejkvalitnější projekt	B, C, F	I	a	II	XX	Y
42.	Klienty vybírat losem je dobré po přípravě klientů na tento způsob	B, C	II	b	II	XX	Y
43.	Pokud možno sdružit možnosti pro komunikaci klientů s jedním soc. pracovníkem (důvěra!)	B, C, D, F	I	b	II	XX	YY
44.	Peer spolupracovníci s kontrolou	B, C, D, F	II	b	II	XX	Y
45.	Větší respekt k potřebám klientů ze strany spolupracujících institucí	B, C, D, E, F	II	a	III	XXX	YYY
46.	Klienti nejsou podřízeni sociálním pracovníkům, jsou partneři	B, C, D, E, F	II	b	II	XX	YY
47.	Brát v úvahu zkušenosti kolektivů s dosavadním bydlením: lepší adaptace	B, C, D	II	b	II	XX	YY
48.	Sdílené bydlení je pro skupiny jednotlivců užitečné	B, C, D	I	b	II	XX	YY
49.	Jediná podmínka pro klienty předem: nerušit sousedy	B, C	I	a	I	X	Y
50.	Pomoci komunikovat i se sousedy	B, C, D, F	I	b	II	XX	YY
51.	Podporovat samosprávy v domech, včetně zastoupení klientů	C, D, F	II	b	III	XXX	YYY
52.	Změnit podmínky pro hodnocení soc. služeb tak, aby si	B, C, D, E,	III	a	II	XXX	YYY

	nekonkurovaly	F					
53.	Doplnit zákon o soc. službách o doprovody a přímou pomoc při bydlení	C, D, E, F	II	a	I	XX	YY
54.	Doplnit zákon o soc. službách o možnosti prolínání služeb	B, C, D, E, F	II	a	I	XX	YY
55.	Zabezpečit podporu při bydlení alespoň na prvních devět měsíců	C, D	I	b	II	X	Y
56.	Diferencovat pomocné služby podle druhu domácností	C, D, F	II	b	II	XX	YY
57.	Zvláštní pomoc u krizových domácností (duševní nemoci, závislosti, velký počet dětí)	B, C, D, E, F	O	a	II	XX	YY
58.	Zlepšit a doplnit přípravu a kompetence sociálních pracovníků pro komplex rolí spojených s bydlením.	B, C, D, E, F	II	a	II	XXX	YYY
60.	Spojovat služby tak, aby na soc. pracovníka nezbyly všechny	B, C, D, E, F	II	a	II	XX	YY
61.	Po dobu spojenou se splácením kauce je nutná úzká spolupráce s klienty	C, D	I	b	I	XX	YY
62.	Specifikovat zda jde o bydlení bezdomovců jako dočasné či stálé	D, E, F	I	a	I	X	Y
63.	Zlepšit komunikaci a kooperaci mezi sociálními službami, i vertikální	B, C, D, E, F	III	a	II	XX	Y
64.	Shromáždit zkušenosti s možnostmi ukončení sociálního bydlení bezdomovců	E, F	III	a	II	XX	YY
65.	Větší respekt k sociálním pracovníkům ze strany kooperujících institucí a pracovišť	C, D, F	II	a	II	XXX	YYY
66.	Založit legislativní provázání sociálních služeb a bydlení pro bezdomovce	B, C, D, E, F	II	a	II	XX	YY
67.	Založit koncepčně přístup k této problematice	A, B, C, D, E, F	III	a	II	XX	YY
68.	Pomocí projektu lze řešit jen část problematiky	B, C, D, E	II	b	II	X	YY
69.	Sjednotit postupy mezi složkami sociální práce mezi úrovněmi a na horizontále	A, B, C, D, E, F	III	a	II	XX	Y
70.	Větší informovanost o problematice mezi aktéry	A, B, C, D, E, F	II	a	II	XX	Y
71.	Hledat a nacházet partnery naslouchající a s kompetencí	F	III	a	II	XX	Y

72.	Včlenit problematiku do jiného „boxu“ než dnes je: posílit váhu tématiky ve veřejnosti a v politice	F	III	b	III	XX	YYY
73.	Samotné projekty ještě nejsou garancí legitimacy. Dopracovat.	F	II	b	II	XX	YY
74.	Prohloubit znalosti o shodě mezi bezdomovectvím a typologie ETOS, zvláště ve státní správě.	F	II	a	II	XX	YY
75.	Založit sociální služby na základech, které nebudou petrifikovat klienty, nýbrž procesy změn.	F	III	a	III	XX	YY
76.	Snižovat obavy před řešením této problematiky skrze drobné aktivity a zlepšení.	F	II	a	II	X	Y
77.	Založit práci s majoritou o této problematice	F	III	a	II	XX	YY
78.	Růst cen bytů zvyšuje rozsah bezdomovectví podle typologie ETOS	F	II	a	I	XX	YY
79.	Růst zásluhovosti jako východiska řešení je chybný, avšak narůstá.	F	III	a	II	XX	Y
80.	Zdokonalit analytickou činnost a dát jí větší váhu.	F	III	a	II	XX	Y
81.	Využít zkušenosti ze zahraničí při tvorbě informačního systému a podpory bydlení pro bezdomovce	F	III	a	II	XX	Y
82.	Trvale posilovat možnosti diskuse a komunikace mezi co největším počtem aktérů	F	II	a	II	XX	Y

3. téma: Indikátory toho, co je potřeba realizovat nejdříve

Fakticky všechny indikace jsou v této tematicce zaměřeny na metodiku řešení.

Obsah: A = podmínky pro realizaci; B = postupy realizace; C = postupy pro pomoc při zabydlování se lidí bez domova do bydlení

PČ.	Indikátor	Obsahové členění	Míra agregace	Míra priority	Redukce dostupností dat	Redukce kapacitami	Výsledné určení
1.	Přece jen pracovat na legislativním rámci, i když v současnosti je zákon o sociálním bydlení odložen.	A, B	III	a	II	xx	Y
2.	Začít realizaci malých kroků s přímými výsledky.	A, B	III	a	II	xx	Y
3.	Vycházet z větší přijatelnosti této tematiky ve spojení s otevřeností vůči sociálně-zdravotnickým tématům (Závislosti, duální diagnózy, apod.).	A, B	II	a	II	xx	Y
4.	Pracovat na obrácení dosavadních trendů v parlamentu, vládě, politice, veřejnosti.	A, B	III	a	II	xx	Y
5.	Otevřít a rozvinout pilotní výzvu pro Housing First tak, aby byly uvolněny prostředky na tyto programy a vznikaly příklady dobré praxe.	A, B	II	a	II	xx	Y
6.	Prezentovat soustavně a v co nejširším měřítku příklady dobré praxe.	A, B	III	a	II	xx	Y
7.	Propracovat a prohloubit ekonomické analýzy tak, aby vešlo ve známost, že pozitivní řešení je levnější než prolongace služeb bez řešení.	A	III	a	II	xxx	Y
8.	Pracovat na zákonu o sociálním začleňování, včetně povinnosti jednotlivých aktérů veřejné správy v této oblasti.	A, B	III	a	II	xxx	YYY
9.	Pracovat s politiky, podávat soustavně reálné informace tak, aby mohlo dojít postupně ke zpřesnění a reálnosti jejich přístupu k problému.	A	III	a	III	xx	YYY
10.	Vytvářet podmínky pro to, aby sociální pracovníci mohli pracovat na procesu návratu do bydlení.	A, B	II	a	II	xx	Y
11.	Pracovat na dílčích metodikách, zvláště když nejdou legislativní změny.	A, B	III	a	II	xx	Y
12.	Držet toto téma v médiích a ve veřejném prostoru, aby nedošlo k jeho „vymizení“.	A	III	a	II	xx	YY
13.	Upozorňovat na to, že řešení bezdomovectví současně napomáhá k řešení dalších témat sociální práce a života občanů.	A	III	a	III	x	YY
14.	V argumentaci kombinovat ekonomické a morální argumenty. Neargumentovat „pomocí bezdomovců“.	A, B	iii	a	II	xx	Y
15.	V argumentaci vycházet spíše ze „sympatických“ skupin (důchodci, zdravotně postižení) a také bezdomovců v té nejkrajnější podobě.	A, B	II	a	II	xx	YY
16.	Pracovat soustavně na trojí aktivitě: resocializace bezdomovců, sociálních pracovníků,	A, B, C	III	a	III	xxx	YY

	úředníků a politiků.						
17.	Pracovat s kombinací nátlaku a dobré vůle.	A, B, C	III	a	II	xx	Y
18.	Prezentovat nepřijatelnost kriminalizace chudoby, zvláště od politiků a v tvorbě veřejného mínění.	A	III	a	III	xxx	YY
19.	Stále myslet na legislativní podmínky a jejich rozvoj. I když to nestihneme. Je to běh na dlouhé tratě.	A, B	III	a	II	xx	Y
20.	Pamatovat na to, že jsou „líhně bezdomovců“ – dětské domovy a péče o děti a rodinu vůbec.	A, B	II	a	II	xx	Y
21.	Odmítat nerovnováhu mezi hodnotou práce a hodnotou bydlení! Jde o nepoměr, který bude mít – při neřešení – katastrofální důsledky.	A, B	III	a	II	xxx	YY
22.	Pracovat na depistáži: nalézat skutečná ohniska v obcích a městských částech. A pracovat s nimi.	A, B	II	a	II	xx	Y
23.	Důvěřovat v možnosti zlepšení situace prostřednictvím samotného bydlení. Poskytnutí bydlení jako podmínka pro resocializaci číslo jedna!	A, B	II	a	II	xx	YY
24.	Konečně řešit byznys s chudobou. Dosavadní pokusy spíš tento byznys podporovaly.	A	III	a	II	xxx	YY
25.	Pokusit se změnit tradiční přístupy k veřejné politice: ještě z Rakouska – Uherska se čeká na rozhodnutí „shora“. (Dneska platí: „vyšší bere“!) Převažuje představa, že tím je politika realizována. Ale tímto způsobem se uskutečňují změny spíš výjimečně. Základem úspěchu je, že veřejná politika „vyroste“ zdola. Toho je nutno dosáhnout.	A, B, C	III	a	III	xxx	YY
26.	Co řešit nejdříve je důležité, ale ještě důležitější je, aby bylo řešení koncepční. To se neděje.	A, B	III	a	II	xxx	YY
27.	Podporovat vytvořená „podhoubí“ zdola – tam, kde sami lidé (instituce) se do něčeho pustí, je třeba s nimi pracovat a podporovat je.	A, B, C	II	a	II	xx	Y
28.	To vyžaduje vlastně „přerámování hodnot“. Zkušenost – např. s přípravou důchodové reformy – ukazuje, že je to v konkrétních kauzách i možné.	A, B, C	III	a	II	xx	Y
29.	Stále usilovat o podporu politiků pro toto téma. (USA: Bush prohlásil: „Chceme je dostat z ulic, já to podporuji“. A to mělo obrovský vliv na realizaci.)	A, B, C	II	b	III	xxx	YYY
30.	U nás: „Chcete je, vy voliči, občané, na ulicích, v tramvajích, vedle sebe? Ne? Tak nám s tím pomozte, abychom to společně změnili“.	A, B, C	III	a	II	xx	YY
31.	Rušit ubytovny, ale jen tehdy, když budou existovat možnosti bydlení či alespoň přijatelnějšího ubytování pro tamní klienty.	A, B	II	a	II	xx	YY
32.	Pozor na současné vydávání norem či metodik, které se vztahují k témuž z různých konců, ale navzájem si překážejí. (Viz poslední nástroje MPSV ohledně zákona o hmotné nouzi a proto tomu potřeby sociálního bydlení...)	A, B, C	I	b	II	xx	YY
33.	Je nezbytné trvale udržovat a rozvíjet věcnou diskusi na dané téma, aby se legitimita nezbytného řešení posunula k politikům i veřejnosti.	A, B, C	III	a	II	xx	Y
34.	Obce fakticky mají povinnost starat se o bydlení občanů – Listina, plus zákon o obcích.	A, B	III	a	II	xx	YY
35.	Nepřipouštět „pseudorešení“. Např. vystěhovat nějaké občany z jedné obce jinam, kde je třeba	A, B, C	II	a	II	xx	YYY

	i kde bydlet, ale není tam práce, apod.						
36.	Zabezpečit, aby se tato problematika dostala do výuky středních i vysokých škol. Aby se sociální práce neučila jen jako „dávkový systém“, ale jako procesy práce s lidmi v těžkých situacích.	A	II	a	I	xx	Y
37.	Fakticky se nedá říct, co nejdřív – musí jít souběžně o řadu procesů, protože problém má mnoho souvislostí a opomenutí, některé může celé řešení zrušit.	A, B, C	III	a	II	xx	Y
38.	Zákon o sociálním bydlení není samospasitelný, avšak usilování o jeho vznik má stále smysl, i když teď „to nejde“.	A, B, C	III	a	II	xx	YY
39.	Otevřít prostor pro finance této tematiky v novém programovacím období.	B	II	a	II	xx	YY
40.	Rozjet soustavné práce na přípravě zákona o sociálním začleňování, s pevným ukotvením povinností jednotlivých aktérů veřejné správy v této problematice.	B, A	III	a	II	xx	YY
41.	Připravit pravidla a promyšlené a ověřené metodiky pro práce vyplývající z přijetí prostředků na „Program výstavby bytů“ tak, aby se „dostalo“ také na lidi bez domova.	B, A	III	a	II	xx	Y
42.	Zpracovat metodiky pro práci s oddlužováním: často jde v počátku o malé částky – řešitelné za snadné pomoci jinými - které neřešeny vyrostou do neřešitelné výše.	B, A	II	a	II	xx	YY
43.	Vytvářet podmínky pro to, aby obce mohly stavět mnohem víc bytů než dosud, s využitím i jako sociální byty.	B, C	III	a	II	xx	Y
44.	Využít snah EU na ochranu zranitelných spotřebitelů (skrže energetickou chudobu), včetně spolupráce garanta MPO s MPSV, Svazem měst a obcí, NNO a dalšími aktéry.	B, A	III	a	III	xx	YY
45.	Vkládat tuto problematiku do všech témat, která se realizují a mají na ni dopad. (Viz „Program výstavby bytů“, který není řešením, ale může i trochu pomoci.)	B, A, C	III	a	II	xx	Y
46.	I když je času nepatrně, je nezbytná diskuse nad metodikami pro využití „programu výstavby bytů“ tak, aby se dostalo i na bydlení pro bezdomovce.	B, A	II	a	II	xx	Y
47.	Prosadit zvýšení platů pro sociální pracovníky – dnes jsou to nejhůře placení vysokoškoláci vůbec! Dostávají se často sami do situace sociálně vyloučených.	B, A, C	II	a	II	xxx	YY
48.	Pracovat nejprve s lidmi postiženými nejen bezdomovectvím - např. domácím násilím, nedostatkem energií, atd.	B, A	II	a	II	xx	YY
49.	Pracovat ve větší míře s ekonomickými argumenty.	B, A, C	II	a	II	xx	Y
50.	Dopracovat novelu „sto osmičky“ ve smyslu podpory faktické pomoci návratu do bydlení a nejen dosavadního rozčleňování ucelené skutečnosti a vlastně dnes proti zákonu působícího překračování mezi tématy do celku.	B, A, C	III	a	II	xx	YY
51.	Jde vlastně o „terapeutický“ přístup k obcím, protože ve skutečnosti povinnosti v této oblasti mají, i když se brání. Podporovat obce, včetně jasné specifikace jejich skutečných potřeb – depistáž jako povinnost.	B, A, C	III	a	II	xx	Y
52.	Nerezignovat na to, že zákon o sociálním bydlení nebude. Jeho potřeba je evidentní a připomínání toho je zásadní pro řešení.	B, A, C	III	a	III	xx	Y

53.	Pozor na možnost: „ My jsme vám dali milióny a nic se nestalo. Potřeba se vlastně nepotvrdila. Příště nedostanete nic“. Při dosavadním zjednodušeném „pragmatickém“ vidění je tato argumentace možná.	B, A, C	III	a	II	xx	YY
54.	Zpracovat metodiky pro práci s oddlužováním: často jde v počátku o malé částky – řešitelné za snadné pomoci jinými - které neřešeny vyrostou do neřešitelné výše. Vkládat tuto problematiku do všech témat, která se realizují a mají na ni dopad. (Viz „Program výstavba“, který není řešením, ale může i trochu pomoci.)	B, A, C	III	a	II	XX	Y
55.	Být kritičtější k posuzování situace: pokud vůbec jsou nějaké materiály zpětně posuzovány, obvykle se konstatuje, že „něco se podařilo, něco ne“. Ale bez hierarchie a bez fakticky kritického posouzení. „Lžeme si do kapsy.“	B, A, C	III	b	I	xx	YY
56.	Prezentovat příklady ekonomické výhodnosti na příbězích těch, kteří se ze situace bezdomovectví dostali. Včetně toho, že společnost případné vložené prostředky dostává od nich zpátky.	B, A, C	II	a	II	xx	Y
57.	Posilovat a více využívat zasíťování možných aktérů a lidí „s dobrou vůlí“. Základ pro práci „zdola“	B, A, C	III	a	II	xx	YY
58.	Pamatovat na nezbytnost uceleného pojetí problematiky. Včetně práce na změně hodnotových východisek.	B, A, C	III	a	II	xx	Y
59.	Podporovat hlavně osobnosti ve vedení obcí, které chtějí téma řešit. Zkušenost z Brna i odjinud o tom jasně přesvědčuje: jde o klíč!	B, A, C	II	a	II	xx	Y
60.	Pamatovat na sílu poskytovatelů sociálních služeb a ověřených NNO: spojení sil se ukazuje jako podstatné. Viz Moravskoslezský kraj, kde se domluvili a postupují koordinovaně. S výsledky podstatně lepšími než dřív.	B, A, C	III	a	II	xx	Y
61.	Není legální podpora pro sociální práci zaměřenou na návrat bezdomovců do bydlení.	B, A, C	III	a	II	xx	Y
62.	Obce by měly přebírat aktivity spojené s návratem bezdomovců do bydlení, které mají charakter „realitních kanceláří“. To sociální pracovníci obvykle neumí.	B, A, C	II	a	II	xx	YY
63.	Zkušenost z Ostravy: město je rozhodnuto postupovat uceleně, městské části ne. Hledat cesty ke spolupráci uvnitř velkých obcí.	B	II	a	II	xx	Y
64.	Uvádět příklady dobré praxe i za celé obce. Ukazovat, že to jde.	B, A, C	III	a	II	xx	Y
65.	Vyjasnit vztahy mezi realizátorem, zadavatelem a investujícím: vztah obcí a městských částí, ale především obcí a krajů. Zavést „kulaté stoly“ aktérů k domluvě a vysvětlení.	B, A	III	a	II	xx	Y
66.	Propojovat spolupráce mezi odbory – bytovým, sociální práce apod. – na obcích a v krajských úřadech.	B, A, C	II	a	II	xx	Y
67.	Obce by měly formulovat vlastní bytovou politiku ve vztahu ke struktuře potřeb a složení obyvatelstva.	B, A	III	a	II	x	Y
68.	Spolupráce magistrátu s městskými částmi je téma samo o sobě: sladování zájmů je někdy skoro nemožné. Nejsou na to mechanismy, ani dobrá vůle.	B, A, C	III	a	II	xx	Y

69.	Soustředíme se víc na technické podmínky (metráže, vybavenost, „normy“...) než na samo řešení a to je zásadně dané tím, aby lidem, v těch bytech bylo dobře. A to je potřeba dopředu zjistit.	B, A, C	III	a	I	x	Y
70.	Rušit ubytovny, ale pro každou rodinu z nich mít šanci na bydlení a dát čas na adaptaci: V Brně po čtyřech měsících šla bydlet každá rodina do pěkného bytu a osvědčilo se to, při spolupráci se sociálními pracovníky samozřejmě.	C, B	III	a	II	xx	YY
71.	Dávat co největší možnosti pro NNO, které se v tomto směru osvědčily. Např. Armáda spásy ukazuje, že lze věci dělat dobře i bez legislativy.	C, B, A	II	a	I	x	Y
72.	Velké organizace NNO navíc mají spolupráce uvnitř a mohou se navzájem inspirovat i v jiných obcích a mají argumenty, že to jde.	C, B, A	III	a	II	xx	Y
73.	Ve Velké Británii mají posuzovatele nezávislého, který sbírá a vyhodnocuje údaje o potřebách a možnostech. A navíc mají sadu dávek a diferenciací pro jejich užití podle možností a potřeb lidí a obcí.	C, B, A	III	a	II	xx	Y
74.	Např. pro Frýdek – Místek by bylo velmi vhodné, aby postavili více svých bytů a začali výstavbou pro seniory. Včetně dostupných činží!	C, B, A	II	a	II	xx	YY
75.	V Ostravě už funguje komunitní bydlení pro seniory.	C, B, A	I	a	I	x	Y
76.	Převzít systém Armády spásy pokud jde o péči o nově bydlící dřívější bezdomovce.	C	I	a	I	x	Y
77.	Nejsou podmínky normativní: kontrolám vadí, že se péče o nově bydlící děje v rámci terénního programu, ale jinak to nejde.	C, B, A	II	a	II	xx	YY
78.	Netolerantní kontroloři mohou nechat i sociální pracovníky, kteří se pokoušejí o pomoc při novém bydlení dřívějších bezdomovců, potrestat.	C, B, A	II	a	II	xx	YY
79.	Stále zvedat úroveň sociálních pracovníků zvláště na tyto dříve neučené a neznámé postupy týkající se udržení lidí v bydlení.	C, B, A	III	a	II	xx	Y
80.	Uživatel je partnerem sociální služby. Ne „podřízeným“, který má vyhovovat jakýmsi spíš technickým normám. Jde o spolupráci a vzájemný respekt a pochopení.	C, B, A	III	a	II	xx	Y
81.	Představa, že je potřeba klienta „posouvat“ ke kvalitnějšímu bydlení podle obecně platných norem či jiných předpisů je často mimo – může vést až k odmítnutí bydlení klienty, protože toto „usilování“ nevydrží, jde proti nim.	C, B, A	II	a	II	x	Y

4.2 Základní poznatky vycházející ze schematicky prezentovaných výsledků focus groups

Prvním zjištěním je zcela zřetelné potvrzení, že **problematika řešení návratu lidí bez domova do bydlení je vysoce strukturovaným, složitým a dlouhodobým problémem veřejné politiky, jejíž řešení se neobejde bez propracované spolupráce institucí a aktérů, kteří se na řešení této problematiky podílejí.** (Byť to třeba v současnosti ještě ani netuší. Anebo, což je asi častější, si myslí, že to „jejich řešení“ je to jediné správné.)

Přesvědčuje o tom samotný fakt počtů indikací, které ze záznamů focus groups vzešly. Příznačné také je, že jsou indikace, které procházejí všemi tématy.

A. Možná nejmarkantnější je problematika spojená se zasazením návratu lidí bez domova do bydlení do širších společenských a politických souvislostí. Tu uvádíme jako **první skupinu.**

V prvním tématu je to znát nejzřetelněji. Připomeňme, že jde o téma, které se **zabývalo především samotným pojetím zkoumané problematiky.** Výroky jako „Nejde o problém bezdomovců, ale celé společnosti, tak začněme o tom takhle mluvit, medializovat to i řešit“ (č. 17) jsou v přímém spojení s řadou dalších, jako např. „Otázka legitimacy daného problému a společenského klimatu“ (č. 7), nebo „Strategické rozhodnutí proti současné společenské poptávce“ (č. 25) a zvláště „Chybí zásadní politické rozhodnutí, které by se projevilo v legislativě (zákon o sociálním bydlení) a chybí i politická vůle“ (č. 34), v souvislosti s tím specifikace ve výroku č. 27: „Současná politická reprezentace je omezením možností, že se situace zlepší na centrální úrovni, protože je velký vliv na politická rozhodování ve vztahu k volebnímu období a závislosti politiků na jejich znovuzvolení“ a také v dalších, které vytvářejí skupinu obecných celospolečenských a politických souvislostí problematiky návratu lidí bez domova do bydlení. (Např. ještě č. 32, 33, 43). Pak je tu skupina indikací, které mají přímou souvislost s předchozími a upozorňují především na dopady či současně zásadní zdroje oněch obecných vazeb. Nejsilnější je zřejmě výrok č. 21: „Sociální bydlení je jeden ze tří hlavních pilířů sociálního smíru (plus sociální zabezpečení a sociální práce)“. Obsahově pak indikátor č. 40 „Hierarchický model řízení (hlavně úroveň státu)“ a s ním související „Rezortizmus (indikátor č. 39), dále „Data versus ideologie jako odlišná východiska pro diskusi“ (č. 14), i oprávněná skepse (indikátor č. 26 „K významné změně v dohledné době nedojde“).

Ve druhém tématu (tedy **postupech osvědčujících se či naopak bránících v dosavadních snahách o návraty lidí bez domova do bydlení**) je těchto obecných souvislostí mnohem méně. Znamená to, že se účastníci focus groups soustředili na konkrétní postupy a ne na sice potřebné, ale z jejich úrovně a vidění v daném času a souvislostech neuskutečnitelné řešení celospolečenských a politických vlivů na tuto problematiku. Nicméně jich zde několik je také: č. 15 „Podporovat vznik zákona o sociálním bydlení“, č. 29 „Spolupracovat s médii po celou dobu“, ale také č. 28 „Zpracovat ucelený výzkum „jak na to“ a zvláště č. 67 „Založit koncepčně přístup k této problematice“, č. 66 („Založit legislativní

provázání sociálních služeb a bydlení pro bezdomovce“) a č. 72 „Včlenit problematiku do jiného „boxu“ než dnes: posílit váhu tématiky ve veřejnosti a politice“. Zásadní je především č. 77 „Založit práci s majoritou o této problematice“. Spadají sem i indikátory č. 82 („Trvale posilovat možnosti diskuse a komunikace mezi co největším počtem aktérů“) i 81 a 80. Také indikátory č. 52, 53, 54 spadají do této skupiny. A také indikátory č. 74 („Prohloubit znalosti o shodě mezi bezdomovectvím a typologie ETHOS, zvláště ve státní správě“) a č. 75 („Založit sociální služby na základech, které nebudou petrifikovat klienty, nýbrž procesy změn“).

Ve třetím tématu – zaměřeném na **hierarchizaci řešení, s akcentem na to, co je třeba realizovat nejdříve** – je zase výskyt celospolečenských a politických souvislostí řešení bohatší. Konkrétně jsou to indikátory pod čísly 1, 3, 4, 8, 9, 12, 13, 18, 19, 29, 30, ale i 36, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 52, 53, 54, 60, 61, 65, 71, 72, 73, 77 a hlavně „Pracovat soustavně na trojí aktivitě: resocializace bezdomovců, sociálních pracovníků, úředníků a politiků“ (č. 16) při tom „Pracovat s kombinací nátlaku a dobré vůle (č. 17), „Odmítat nerovnováhu mezi hodnotou práce a hodnotou bydlení! Jde o nepoměr, který bude mít - při neřešení – katastrofální důsledky“. Indikátor 54 je třeba rovněž zdůraznit – oddlužování je nutný krok v řešení. Stejně důležité jsou další „obecné“ indikace. Především č. 26 („Co řešit nejdříve je důležité, ale důležitější je, aby bylo řešení koncepční. To se neděje.“) a s ním související výrok č. 37 („Fakticky se nedá říct, co nejdřív – musí jít souběžně o řadu procesů, protože problém má mnoho souvislostí a opomenutí některé může celé řešení zrušit“) a také indikátor č. 25 – „Pokusit se změnit tradiční přístupy k veřejné politice ještě z Rakouska – Uherska: čeká se na rozhodnutí shora. (Dneska platí „vyšší bere“) Převažuje představa, že tím je politika realizována. Ale tímto způsobem se uskutečňují změny jen výjimečně. Základem úspěchu je, že veřejná politika vyrostle zdola. Toho je nutno dosáhnout“ To vyžaduje naplňovat indikátor č. 33. „Je nezbytné trvale udržovat a rozvíjet věcnou diskusi na dané téma, aby se legitimita nezbytného řešení posunula k politikům a veřejnosti“ a také č. 58 („Pamatovat na nezbytnost uceleného pojetí problematiky. Včetně práce na změně hodnotových východisek“) a zvláště č. 57: „Posilovat a více využívat zasíťování možných aktérů a lidí s dobrou vůlí. To je základem pro práci zdola.“

B. Druhou skupinu tvoří indikátory blízké skupině obecných společenských a politických souvislostí, ale **zahrnují už i některé obecné postupy pro možnosti často bránící – či naopak podporující - realizaci dané problematiky.**

V prvním tématu jde o skupinu indikací upozorňující na nedostatky v analýzách, respektu vůči expertním poznatkům a postupům, nedostatky v samotných datech o dané problematice, v jejich získávání, zpracování i využití), apod. Konkrétně jsou to indikátory č. 1, 2, 3, 5, 4, 6, 36, 49, 60.

Druhou část tvoří bariéry spojené s předsudky a chybným přístupem k dané problematice. Zvláště jde o problematiku omylu „zásluhovosti“ - jako základu přístupu k řešení problematiky návratu lidí bez

domova do bydlení. Konkrétně se jedná o indikátory č. 11, 8, 9, 12. Především je třeba zdůraznit význam indikátoru č. 10: „Legitimita sociálních služeb je nová - dlouhá tradice zdravotních služeb už u nich vede k nezásluhovosti jako samozřejmosti“. Je tu naprosto zřetelná souvislost s „Prací s prevencí bezdomovství“ (indikátor č. 52).

Ve druhém tématu – zkušenosti z dosavadní realizace, pozitivní i negativní – je samozřejmě zastoupení této skupiny indikátorů podstatně bohatší. Například jde o indikátory č. 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 24, 25, 27, zdůrazníme především indikátory č. 26 („Postupy založit na opakování a vytrvalosti“) a č. 35 („Východiskem potřeba a rovnost, ne zásluhovost“). Dalšími indikátory v této skupině jsou č. 33, a indikátory č. 35, 36, 37, 38, které akcentují potřebu zapojení neziskových organizací do tohoto procesu. Dále sem patří indikátory č. 41 a také 63 („Zlepšit komunikaci a kooperaci mezi sociálními službami, i vertikální“) a na ně navazující indikátor č. 69. Dále indikátor č. 65 („Větší respekt k sociálním pracovníkům ze strany kooperujících institucí a pracovišť“) a s ním úzce spojené indikátory č. 70 a č. 71. Také upozornění v indikátoru č. 68 je nutné připomenout. I v souvislosti s indikátorem č. 73. Princip vyjádřený v indikátoru č. 76 je zásadní. Nebezpečí uvedená v indikátorech č. 78 a č. 79 rovněž.

Ve třetím tématu – co uskutečnit nejdříve, co posléze – nacházíme indikací posilující či bránící naplňování dané problematiky o něco méně. Zásadní význam má hned indikátor č. 2: „Začít realizací malých kroků s přímými výsledky“. Problematika analýz a tvorby metodik (indikátory č. 7 a č. 11). Zdroje pro vhodnou argumentaci uvádějí indikátory č. 14 a 15. Váha cílené a propracované depistáže (indikátor č. 22) je zásadní. Má přímou souvislost s indikátorem č. 34, byť ten je širší. Znovu vystupuje závažnost postupů opřených o již existující iniciativy „zdola“ (Indikátor č. 27, také indikátory č. 51 a č. 59). Podpora aktivit obcí v širším měřítku je zásadní – viz indikátory č. 67, 66, 67, 68, 63, ale také zcela konkrétní aktivity (viz indikátory č. 74, 75). Důležité je také připomenutí přehnané akcentace technických stránek řešení (indikátor č. 69). Indikátor č. 55 upozorňuje na potřebu důsledného postupu.

C. Třetí skupina indikátorů zahrnuje tematiku práce, postavení a potřeb sociálních pracovníků a sociální práce.

Indikací přímo zaměřených na sociální práci a sociální pracovníky je méně než v předchozích skupinách. Na druhé straně, ale i v indikacích ve dvou předchozích skupinách se občas objevují témata zabývající se také sociálními pracovníky a sociální prací.

V prvním tématu se indikátory sociální práce a sociálních pracovníků objevily zřídka. Patří sem indikátor č. 15 („Sociální služby bezdomovectví neřeší, ale udržují: nevhodně nastavený zákon o sociálních službách, který nedává možnost dávat klientovy služby, které potřebuje.“), s tím přímo souvisí indikátor č. 35, na další problémy spojené se sociální prací upozorňují i indikace č. 44, ale i 46

a také 47. Podstatné jsou indikace č. 42 („Vztah mezi pasivním „Příjemcem“ a sociální prací: už to samo pojmenování implikuje pasivitu, že se pro něj vše zajistí – versus partnerský přístup! Nepředpokládá se oboustranná aktivita, motivace apod.“) a také č. 55, č. 60, a také č. 62. Konkrétní situaci specifikují indikátory č. 56 a 63. Indikátor č. 61 („Málo systémová a politická rovina a naopak hodně toho ve vztahu sociální pracovník a klient), stejně jako č. 64, jsou zásadní a obecnější. Ostatně indikátor č. 64 jsme vedli rovněž v první skupině. Zařadíme sem i indikátor č. 22: „Ne management bezdomovství, ale ukončování bezdomovství“.

Druhé téma explicitně „do řad“ sociálních pracovníků mířilo ještě méně. Konkrétně indikace č. 43 a č. 44 se zaměřily přímo na spolupráci s klienty. Na nezbytnost diferenciací sociálních služeb upozorňují indikátory č. 56, 57, č. 58 zdůrazňuje potřebu změn v přípravě sociálních pracovníků. Konečně indikátor č. 60 – „Spojovat služby tak, aby na soc. pracovníka nezbyly všechny“.

Třetí skupina se **ve třetím tématu** objevuje rovněž zřídka. Zásadní je indikátor č. 10: „Vytvářet podmínky pro to, aby sociální pracovníci mohli pracovat na procesu návratu do bydlení“. Na to přímo navazuje č. 50: „Dopracovat novelu „sto osmičky“ ve smyslu podpory faktické pomoci návratu do bydlení s nejen dosavadního rozčleňování ucelené skutečnosti a vlastně proti potřebě překračování mezi tématy do celku“. Indikátor č. 47 se přímo týká situace sociálních pracovníků, stejně jako č. 79. Indikátor č. 62 upozorňuje na nezbytnost větší aktivity obcí při sociální práci. Přímý návrh obsahuje indikátor č. 76. Souvislosti sociální práce směrem ke kontrole ukazuje indikátor č. 78 a vůči klientům pak indikátor č. 80.

D. Následující (čtvrtá) skupina indikátorů míří na specifikaci metod využitelných při práci na návratu bezdomovců do bydlení.

I tady platí, že se součásti této problematiky objevily i v předchozích skupinách. Jde o kombinaci metodických přístupů k řešení a zkušeností z dosavadních realizací či pokusů o ně.

V prvním tématu se jedná hlavně o indikátor č. 29, akcentující potřebu odlišného metodického přístupu k této problematice, indikátory č. 48 a 38 odkazují na zkušenost z „rapid housing“ v Brně. (Ta byla i za řadou dalších vyjádření a patří mezi nejpodstatnější vlivy a nejen pro časovou aktuálnost!) Zdůrazňuje ji i indikátor č. 16. Indikátor č. 13 je obecnější, i když spadá do této skupiny přímo.

Ve druhém tématu se jedná explicitně jen o tři indikátory: č. 39 „Prostupné bydlení méně často glorifikuje zásluhový princip“, s tím, jak uvádí indikátor č. 40, že: „Housing First se osvědčil lépe“. Spadá sem i č. 64: „Shromáždit zkušenosti s možnostmi ukončení sociálního bydlení bezdomovců“.

Konečně ve třetím tématu je rovněž několik explicitních indikací zaměřených na konkrétní metodické postupy. Indikátor č. 5 „Otevřít a rozvinout pilotní výzvu pro Housing first tak, aby byly uvolněny prostředky na tyto programy a vznikly příklady dobré praxe“. Navazuje na to indikátor č. 23, který je

zásadní: „Důvěřovat v možnosti zlepšení situace prostřednictvím samotného bydlení. Poskytnutí bydlení jako podmínka pro resocializaci číslo jedna!“

E. Pátá skupina (příklady dobré praxe) se explicitě vyskytuje poměrně zřídka, ale účastníci focus groups ji zmiňovali často i v souvislosti s jinými tématy, především s těmi, která byla zmíněna ve 4. skupině – tam jde vlastně vždy o příklady dobré praxe. Takže její malá frekvence zde vlastně zkresluje její váhu.

V prvním tématu je tato problematika explicitě uveden např. v indikaci č. 16. Tu jsme také uvedli v předchozí skupině.

Ve druhém tématu se „příklady dobré praxe“ objevují přímo v indikátoru č. 4 i v řadě dalších, avšak ty byly uvedeny již v předchozích přehledech.

Rovněž **ve třetím tématu** najdeme pouze jeden explicitní indikátor. Konkrétně 64: „Uvádět příklady dobré praxe i za celé obce. Ukazovat, že to jde“. Toto téma je i v této části skryto v několika dalších indikacích, zahrnutých do některé z předchozích skupin.

F. Konečně šestá skupina se vztahuje ke klientům.

I tady platí, že jde o zjednodušení tematiky, protože vlastně valná většina indikací se zabývá klienty, především proto, že je na ně zacílená, byť se to explicit neuvádí.

V prvním tématu se klienty přímo zabývají indikátory č. 20, 23 a 24. Lze říci, že indikátor č. 20 vlastně shrnuje jednu podstatnou dimenzi našeho výzkumu: „Ne odstranění bezdomovství, ale aby nikdo nemusel spát na ulici, tedy dostatek nabídek, možností a kapacit.“ Indikátor č. 49 upozorňuje na nezbytnost sdílení důležitých informací i s klienty, nejen s dalšími aktéry.

Ve druhém tématu je tato skupina obsažena mnohem výrazněji.

Už indikace č. 1, č. 2, č. 3 ukazují přímo na potřeby diferencované práce s klienty. Podobu a délku práce s klienty specifikují indikace č. 18, 19, 20, 21, 22, 23, 55 a 61. Vlastně i č. 62. Každý z nich se zabývá odlišnou stránkou práce s klienty, všechny jsou podstatné. Indikátory č. 45., 47 i 42 a také indikátory 49, 50 a 51 zase upozorňují na potřebu brát v úvahu diference a specifika bydlení dřívějších bezdomovců v jejich novém domově.

Ve třetím tématu je spíše tato problematika skryta v jiných indikacích. Explicitě se jich týkají zřejmě indikátory č. 31 („Rušit ubytovny, ale jen tehdy, když budou existovat možnosti bydlení či alespoň přijatelnějšího ubytování pro tamní klienty“) a také poslední uvedený indikátor, tedy č. 81: „Představa, že je potřeba klienta „posouvat“ ke kvalitnějšímu bydlení podle obecně platných norem či jiných předpisů je často mimo – může vést až k odmítnutí bydlení klienty, protože toto „usilování“ nevydrží, jde proti nim“.

Některé obecnější poznámky byly řečeny přímo v předchozím přehledu. Tady zdůrazníme již sice zmíněné, ale podstatné prolínání mezi indikátory i skupinami. I z něj vyplývá potřeba komplexního přístupu k řešení dané problematiky. Hlavně jsme se pokusili o shrnutí, které ukáže na složitost a mnohazměrnost řešení. Na druhé straně však uvedené členění v sobě skrývá možnosti několika nedorozumění. Především je zřejmé, že začlenění do skupin témat může být nepřesné, ještě častěji sporné, protože řada indikátorů se vztahuje k několika oblastem. Navíc – postupné zahrnování indikací do témat vede logicky k tomu, že na ty skupiny témat, která jsou ve zpracování poslední, už vlastně mnoho indikací nezbylo. Byť se jejich témata objevila i v předchozích skupinách.

Nicméně se i zde ukázalo, že struktura je nezbytná i proto, aby byla znát právě mnohazměrnost a plastičnost a dynamika zkoumané problematiky.

Naznačená dílčí zjištění potvrzuje i další členění indikací. Jde konkrétně o pokus o roztřídění indikátorů v jednotlivých tématech podle míry obecnosti, či naopak konkrétnosti.

Příznačné je, že v tématice spojené s pojetím zkoumané problematiky je obecných témat více než 80 %, konkrétních – a často současně i obecných – je jen 19 % z nich. Tento podíl je u 2. tématu (tedy zkušeností z dosavadního postupu řešení) odlišný: až 54 % z uvedených indikací má v sobě konkrétní obsah, byť i tady platí, že jde často současně o obecné vztahy a souvislosti. Konečně třetí téma nabízí celkem 21 % konkrétních témat, dalších 36 % zcela zřetelně zahrnujících jak obecné, tak konkrétní postupy, tedy „jen“ 43 % zřetelně obecných indikátorů. Připomínáme, že účastníky focus groups byli převážně odborníci, kteří se danou problematikou zabývají v konkrétní praxi. A přesto jejich vyjádření na daná témata mířila převážně do obecných podmínek řešení. To jasně upozorňuje na fakt, že kořeny „neřešení“ této problematiky spatřují tito aktéři v nedostacích v obecných podmínkách a možnostech pro řešení.

4.3 Zobecnění a co dál

V úvodní části tohoto textu se k této problematice vztahují 9. a 10. krok.

Pokud bychom se pokoušeli o souhrnná vyjádření k jednotlivým tématům, pak by asi bylo možné říci, že:

- Pojetí tematiky (tedy indikace k 1. tématu) ukazuje na obecnost a hloubku nezbytných podmínek pro řešení dané problematiky
- Prezentace indikací k problematice dosavadních zkušeností (tedy ke 2. tématu) prezentuje především nezbytnost diferenciaci přístupu k řešení ve vztahu ke konkrétním podmínkám jak z hlediska klientů, tak z hlediska sociálních pracovníků a dalších aktérů, i z hlediska místních možností a ochoty k řešení. (Kombinace dovedností a dobré vůle zde vystupuje jako stěžejní.)
- Konečně indikace vztahující se k hierarchizaci řešení (tedy: co dělat nejdříve, čili 3. téma) nabízejí řadu možností. Nicméně zásadní se zdá být upozornění, že nejde ani tak o priority, jako spíše o snahu o komplexnost řešení. A v ní pak postupy, které by navazovaly a přesvědčovaly aktéry o své oprávněnosti, především prostřednictvím efektivity výsledků. (Právě v dosahování co největšího podílu návratu lidí bez domova do bydlení, s vědomím, že část lidí bez domova v této situaci setrvá a je nezbytné vytvořit pro ně podmínky na důstojné dožití.)
- Jsou ovšem také indikace, které procházejí všemi třemi tematikami. Především jde o nedostatečnost a nepropracovanost informací a znalostí o dané problematice, zvláště z hlediska prokázání ekonomické efektivity právě řešení bezdomovectví návratem do bydlení proti stavu, kdy jsou lidé bez domova trvale vázáni na sociální dávky.

Pro řešení projektu bylo podstatné posoudit a pokusit se shrnout výsledky vycházející z aplikace metody užití vztahového rámce pro pochopení a výklad tohoto složitého problému veřejné politiky.

Z prezentovaných schematických shrnutí za jednotlivá témata se tentokrát pokusíme o uspořádání či shrnutí té části schemat, která zahrnují obsahovou diferenciaci („obsah“), míru agregace, míru priority a také potřebné redukce informacemi a kapacitami, s výsledným posouzením toho, do jaké míry jde o indikace nezbytné pro poznávání i nadále. S vědomím, že jde o hodnocení, která mohou v čase nabývat různé podoby – jde o dynamický proces, jehož trvalé sledování a analýza jsou nezbytné.

Přehled o struktuře jednotlivých dimenzí posuzování podle metody opřené o tvorbu vztahových rámců uvádí následující tabulka č. 2.

Tabulka č. 2 : Výsledky aplikace metody vztahových rámců na indikace z focus groups z roku 2018

Téma	Rozdělení:	V tématu 1.	V tématu 2.	V tématu 3.	CELKEM
A. Obsah	A.	3,8 %	6,7	37,6	
	B	10,8%	23,4	34,6	
	C	26,7%	17,2	27,8	
	D	21,7%	14,8		
	E	23,6	8,1		
	F	13,4 %	29,7		
B. Míra agregace	I	4,8 %	29,6	3,7	13,3
	II	44,4 %	42,0	34,6	40,0
	III	50,8 %	28,7	61,7	46,7
C. Priority	A	90,5 %	64,2	92,5	81,7
	b	9,5 %	35,8	7,5	18,3
	c	-	-	-	
D. redukce informacemi	I	15,9 %	18,5	7,5	13,8
	II	61,9 %	70,3	83,8	72,8
	III	22,2 %	11,1	8,8	13,4
E. Redukce kapacitami	x	15,9	19,7	8,8	14,7
	xx	66,7	66,7	78,8	71,0
	Xxx	17,5	13,6	12,3	14,3
VÝSLEDNÉ URČENÍ	Y	87,3	39,0	58,0	59,3
	YY	12,7	46,3	36,6	33,6
	YYY	-	14,6	5,3	7,1

Diference mezi kategoriemi z analýzy podle metody vztahových rámců mohou vystoupit jako podstatné vlivy na možnosti zpracování dané problematiky. Především jde o rozpor mezi nepochybným výsledným určením (stupeň Y), mírou priority (stupeň A), redukcí kapacitami (stupeň III) a redukcí dostupností nutných informací (stupeň I). Tyto diference jsou zásadní pro řešení našeho projektu.

Diference jsou z dat dobře patrné. Připomeneme jejich numerickou podobu.

Tabulka č. 3: Porovnání výsledných určení s relevantními kategoriemi podle analýzy vycházející z metody vztahových rámců

kategorie	Téma 1.	Téma 2.	Téma 3.	celkem
Výsledné určení minus priority	+3,2	+ 25,2	+ 34,5	+ 22,4
Výsledné určení minus kapacity	- 71,4	- 19,3	- 49,2	- 44,6
Výsledné určení minus redukce informacemi	- 71,4	- 20,5	- 50,5	- 45,5

Toto určení se především týká tohoto projektu, nicméně může naznačovat i trendy v obecných souvislostech možností a potřeb zpracování problematiky vůbec.

U celku je určená priorita všech indikátorů o 22,4 % vyšší, než je výsledné určení pro jejich využití. Naopak se pro jejich zpracování nedostává 44,6 procentních bodů v kapacitě řešitelského týmu a 45,5 procentních bodů v informační dostupnosti. Porovnání ukazuje, že téměř polovina indikací není využitelná, i když by být měla.

Toto upozornění je podstatné jak z hlediska našeho projektu, tak i obecně. Vědomí, že žádný výzkum nemůže zahrnout všechny nutné souvislosti tématiky řešení návratu lidí bez domova do bydlení je skličující. Vědomá redukce je nezbytná. Na druhé straně ale konkrétní řešení si takové omezení nesmí dovolit: pokud nebudou v konkrétním řešení respektovány všechny aspekty této problematiky, je stále nebezpečí, že se řešení nenaplní.

Podstatnou dimenzí řešení je volba oprávněného postupu – tedy postupu, který umožní naplnění všech nutných podmínek a souvislostí této tématiky. Může snad dojít i k nahrazení těch indikací, které nejsou v daném času a prostoru uskutečnitelné. Ostatně i zkušenost z dosavadních postupů, které se osvědčily i za okolností řady obecnějších nedostatků a nenaplnění podmínek dosvědčuje, že je určitá substitute nutná, ale částečně zároveň i možná. Obvykle je vyrovnávána vysokým nasazením a aktivitou aktérů přímo zúčastněných na konkrétní realizaci v konkrétním místě. Je dobré připomenout, že spontánní aktivity zvláště sociálních pracovníků a pracovníků neziskového sektoru a zástupců některých obcí jsou v posledních letech zdrojem řady úspěchů. Na druhé straně je možné zřetelně rozpoznat konkrétní bariéry, kterými jsou nejčastěji postupy především Ministerstva pro místní rozvoj a nositelů jednoznačného vidění problematiky jako „trhem řešitelné“, či „řešitelné limitovaným penězovodem“.

U jednotlivých témat jsou distance zde prezentovaných kategorií vůči výslednému určení největší u prvního tématu. Připomeňme, že jde o téma spojené s pojetím (vymezením) problematiky návratu lidí bez domova do bydlení. I z této skutečnosti jde usuzovat na jinde potvrzovaný fakt, že právě samo pojetí, vymezení a pochopení problematiky je možná základním problémem v celém řešení. I proto, že jde – jak vychází i z přehledu indikací v 1. skupině – o pojetí, které je složité, mnoharozměrné a v mnoha směrech narážející na institucionální, ze stereotypů vycházející a poznávací meze. Složitost přístupu a pojetí problematiky návratu lidí bez domova do bydlení ještě posiluje podoba obsahové struktury tématu č. 1. Tři nejvýraznější součásti obsahového vymezení návratu bezdomovců do bydlení – tedy legislativní zajištění, tvorba strategických i dalších rozhodnutí v současnosti a především definice cílové podoby (mezi 21 až 27 % uvedení) – jsou si svou vahou velmi blízké. Druhou skupinku (se záběrem kolem 10 až 13 % všech voleb indikátorů) tvoří vertikální i horizontální nesoulad v pojetí a přístupu k této problematice, nejméně významnou se zdá být problematika nedostatku informací, analýz a respektu k expertním podkladům. Nejde o „nutné“ pořadí, ale

především o naznačení tendencí ve váze jednotlivých dílčích obsahových témat pojetí a vymezení zkoumané problematiky. Opět s jasným poukazem na mnohazměrnost a složitost této problematiky, která se projevuje už v samotném jejím pojetí a přístupu k ní.

Druhé téma (zkušenosti o výhodách a nevýhodách přístupu k řešení dané problematiky) prokazuje nejnížší diference mezi výslednými indikacemi a kapacitními možnostmi a možnostmi v získávání potřebných informací. Toto téma je však vlastně nejlépe ze všech témat pokryto z hlediska možností naplnění prioritních indikací. Tato skutečnost ukazuje, že proces nárůstu zkušeností, znalostí a dovedností během procesu aktivit při navracení bezdomovců do bydlení je možná nejvýznamnějším procesem směřujícím k pozitivním výsledkům: proces učení a navazování spoluprací a hledání komunikačních možností a motivací se nejlépe uskutečňuje právě prostřednictvím konkrétní spolupráce na naplňování procesu návratu lidí bez domova do bydlení. Podíly redukcí v potřebě informací a kapacit jsou však právě u tohoto tématu nejvyšší. I zde jde zřejmě o projev zkušenosti a reálných potřeb získaných během řešení dané problematiky. Jde o další výrazný poznatek, který by měl být brán vážně při postupech a návrzích pro praktická řešení. Důležité je také složení obsahu této problematiky: Nejvýraznější váhu mají „všeobecné vlivy“. Patří sem především společenský a politický nezáměr na řešení, bezkonceptnost přístupů a jejich krátkodobost a existence stereotypů a fikcí v přístupu k řešení. Když si všimneme, že legislativní vlivy byly uvedeny v 8 % indikací a uvědomíme si, že jde vlastně o součást „všeobecných vlivů“, pak je zřejmé, že téměř 40 % vlivů má podobu všeobecných podmínek pro řešení této problematiky. Další témata – tedy příprava bydlení, jeho uskutečňování a podpora při bydlení – jsou daleko za předchozí skupinou. Neznamená to samozřejmě, že by šlo o „zbytnou“ problematiku. Tou není ani tvorba „možností pro bydlení“ a problematika „ukončování bydlení“.

Třetí téma obsahuje indikátory toho, co je potřeba řešit nejdříve. Diference mezi „prioritami“ a „výsledným podílem nezbytných indikací“ je u této skupiny nejvýraznější. Jde o jasné upozornění, že ze skutečností, které je třeba udělat nejdříve, je možné v současnosti realizovat jen málo. Připomeňme, že největší požadavek je na vytvoření podmínek pro realizaci. Jen o málo méně je potřeba uskutečňovat vhodné postupy realizace. Postupy pro pomoc lidem bez domova při jejich zabydlování jsou sice zastoupeny nejméně, ale tvoří stále více než jednu čtvrtinu postupů nutných aktuálně uskutečňovat v procesu návratu lidí bez domova do bydlení. Důležité je, že v této skupině je nejnížší podíl indikací, které nejsou agregáty a naopak nejvyšší podíl nejvýrazněji agregovaných indikátorů. Tento poznatek zřetelně podtrhuje význam respektování celostních přístupů, význam skutečností, které při práci na návratu lidí bez domova do bydlení zahrnují více vlivů současně. Tudíž i vyžadují spolupráci většího počtu institucí, skupin i jednotlivců při řešení. Ve třetí skupině indikátorů je také patrná výrazná redukce informacemi: je tu nejnížší podíl zřetelně dostupných informací nutných pro řešení. Na druhé straně je tu také nejnížší podíl nedostupnosti informačních zdrojů a

jejich složitosti. Výrazná jsou rovněž kapacitní omezení. Především v kategorii, která zahrnuje indikace snadno kapacitně zvládnutelné. Snad nejvíce vystihující indikátor z této skupiny je ten, který uvádí, že sice „pořadí je důležité, ale daleko důležitější je koncepčnost řešení. A ta není“.

Pokusili jsme se uvést základní obecnější poznatky, které vyplývají z analýzy indikátorů procesu návratu lidí bez domova do bydlení nahlížených prostřednictvím metody opřené o tvorbu vztahového rámce. Lze nepochybně v mnoha případech diskutovat o vhodnosti použití této metody, také o lokalizaci hodnocení podle uvedených šesti kritérií, stejně tak o jejich váze a specifikaci, jakož i o jejich obecnější interpretaci. Předmětem diskuse mohou být i samotné indikátory, které jsme vyvodili ze záznamů průběhu focus groups. Na druhé straně ale je použitý postup jeden z mála, který umožňuje souhrnnější pohled na danou problematiku – pohled, který neustrne na jednotlivostech, ale pokusí se prezentovat celostní přístup k řešení. To vyžaduje přistupovat k získaným výsledkům jako k naznačení základních tendencí, jako k mapě cest k řešení. Nejde a nemůže jít o jednoznačné pořadí, váhu a pozici jednotlivých indikací, ale právě o nacházení cest k celostnímu přístupu k řešení dané problematiky.

S tím, že některé skutečnosti z této analýzy vystupují jako nesporné.

Patří mezi ně:

- složitost, mnohazměrnost a tudíž potřeba komplexnosti řešení dané problematiky;
- vysoká strukturovanost tematická, která vychází z obecných podmínek a směřuje až ke konkrétním krokům. S tím, že sice existuje možnost nahrazení (substituce) v daném času či prostoru nenaplnitelných podmínek (zvláště oněch obecných, které zasahují do řady oblastí realizace), avšak bez koncepčního řešení i dosud opomíjených indikací se k souhrnnému řešení nelze dostat. Iniciativa aktérů je podstatná, avšak nemůže zvládnout náhradu všech substitucí skutečnými postupy řešení.
- stěžejní místo zde má práce s veřejností, s politiky, s institucemi, které se k řešení obracejí z hlediska nedostatečných informací, ne vždy dobré vůle a z hlediska pouze svého dílčího vidění problematiky, která je komplexní;
- zkušenosti těch, kteří jsou v procesu návratu lidí bez domova úspěšní i za současných složitých podmínek, představují nejvhodnější základ pro tvorbu postupů, které mohou být využitelné obecněji;
- postupy vycházející „zdola“ (založené především na dobré vůli, ochotě k řešení a spolupráci aktérů, zvláště v obcích a regionech) představují dosud nejefektivnější řešení. Jejich propojování a komunikace je jedním z rozhodujících zdrojů řešení. Stejně jako ochota naslouchat jim na vyšších úrovních řešení;
- založení hlubší analýzy situace, jejích dopadů a efektivity, včetně zkušeností ze zahraničí, by mělo být vždy nepominutelnou podmínkou. Zvláště významné jsou analýzy zdůrazňující menší náklady

spojené s prací na návratu lidí bez domova do bydlení, než jsou náklady na nekončící platby sociálních dávek;

- potřeba nahrazení „dávkového“ přístupu k lidem mimo bydlení přístupem podněcujícím jejich aktivitu a pomoc sociálních a dalších pracovníků a především procesualnost a dynamiku sociálních situací, která je imanentní úspěšnému návratu lidí bez domova do bydlení, tato potřeba je vysoce aktuální;

- s tím souvisí i posun ve vymezení povinností spojených s tímto procesem a tudíž i někdy výrazně odlišné pojetí funkce jednotlivých aktérů proti současnosti. Týká se to především sociálních pracovníků, ale i obcí, úřadů práce, centrálních a dalších institucí;

- často zdůrazňovanou potřebu dobré vůle při řešení této problematiky je možné posilovat především spoluprací na řešení, komunikací mezi aktéry, otevřeností a trvalou diskusí, včetně rozvoje pozitivních přístupů a prezentace dobrých příkladů této problematiky v médiích a politických rovinách řešení;

- místo neziskových organizací je v celém procesu nezastupitelné. Jejich omezování či nerespektování (zvláště těch, které už dosáhly v daném procesu úspěchů) by mělo být vyloučeno;

- bez spolupráce a pomoci lidem bez domova v jejich rozvoji, růstu sebevědomí a sebereflexe nelze v řešení této problematiky dosáhnout úspěchu.

Předchozí text obsahuje řadu návrhů a možností pro další postup. Je však nezbytné, aby tyto náměty byly předmětem selekce detailních, hlubších a obsažnějších analýz. Uskutečníme je prostřednictvím přípravy oblastí, témat a autorů s účastí na přípravě a realizaci Konsensuální konference na podzim roku 2020.